

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

راهنمای معلمان و مربیان در

قصه نویسی

ویژه دانش آموزان پایه سوم

سازمان مدارس راه ایمان

تابستان ۱۴۰۴

سخنی با معلمان

قصه‌گویی و داستان‌نویسی راه موثری برای ارتباط بین افراد است. ما به قدرت داستان‌نویسی، برای توانمندسازی کودکان اعتقاد داریم و از طریق کلاس‌های داستان‌نویسی در مقاطع مختلف می‌خواهیم کودکان و نوجوانان را تشویق به نوشتن کنیم. از این طریق حس ارزشمندی و به طبع آن خودباوری در آنها تقویت می‌شود و کودکان می‌توانند آن‌گونه که می‌خواهند خود را ابراز کنند.

هدف ما از داستان‌نویسی، ترویج تفکر نقادانه و افزایش عزت نفس و اعتماد به نفس در بین کودکان است. این کلاس محیط امنی را برای دانش‌آموزان فراهم می‌کند تا بتوانند خود را بیان کنند و راه‌های درست فکر کردن و درست تصمیم گرفتن را بیاموزند، به سادگی هر امری را باور نکنند و روش‌های مناسبی برای حل مشکلاتشان بیابند. شرایط امروزی زندگی ما به گونه‌ای است که می‌توان گفت تفکر نقادانه از پیش‌نیازهای رشد، موفقیت، رقابت و بقا محسوب می‌شود. برخی از کاربردهای تفکر نقادانه که در فرایند نوشتن نیز سودمند و موثر است، عبارتند از:

- چگونه سوالات بهتری بپرسیم و پاسخ‌های بهتری مطرح کنیم؟
- چگونه مستدل‌تر و عمیق‌تر فکر کنیم، حرف بزنیم و بنویسیم؟
- چگونه شباهت و تفاوت بین ایده‌ها و حرف‌ها و تحلیل‌های مختلف را ببینیم و ارزیابی کنیم؟
- چگونه مسائل و مشکلات را تعریف و تحلیل کنیم؟ (نوشتن می‌تواند راه خوبی باشد)
- در میان انبوه رسانه‌هایی که امروزه - تقریباً بدون استثناء - منافع و بقای خود را در اولویت قرار می‌دهند، چگونه می‌توانیم اطلاعاتی مفید و ارزشمند به دست بیاوریم؟
- چگونه دانسته‌ها و باورها و شناخت‌مان از جهان را پالایش کنیم و از تعصب و تنگ نظری و پیش‌داوری فاصله بگیریم؟
- چگونه شفاف‌تر فکر کنیم و حرف‌ها و نظرها و استدلال‌هایمان را به شیوه‌ای شفاف‌تر و متقاعدکننده‌تر به دیگران منتقل کنیم؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه از نگاه فردی دیگر و با چارچوب نگرشی متفاوت، به مسائل نگاه کنیم تا از این طریق، گفتگو و تعامل ما با دیگران ساده‌تر و سازنده‌تر باشد؟ (نوشتن و خصوصاً قصه‌نویسی می‌تواند راه مناسبی باشد)
- چگونه به دیگران کمک کنیم تا مسائل و مشکلات خود و محیط اطرافشان را بهتر و شفاف‌تر ببینند و درک کنند؟

به این ترتیب می‌توان گفت نوشتن راه خوب و موثری است برای اینکه به بچه‌ها فکر کردن و مهارت حل مسئله را بیاموزیم، توانایی‌هایی که به آموزش آنها در میان درس‌های مدرسه بی‌توجهی شده است.

معلم و والدین عزیز به یاد داشته باشید کودکان می‌توانند آزادانه تخیل و خلاقیت داشته باشند، تنها از طریق این دو عنصر است که به کشف خود و دنیای اطراف می‌رسند. یکی از بهترین راه‌های تقویت خلاقیت در کودکان داستان‌نویسی است. این آزادی در تخیل باعث تقویت ارتباط آنان با هم‌نسلان و نسل‌های گذشته می‌شود و به حفظ و گسترش فرهنگ آنها کمک می‌کند.

کلاس‌های ما فقط قصه‌گویی و داستان‌نویسی نیست. ما در این کلاس می‌خواهیم در مورد تقویت تعاملات اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، حفظ فرهنگ ایرانی اسلامی، خودباوری و اعتماد به نفس و ... گفتگو کنیم و آموزش دهیم. کودکان از طریق فعالیت‌های هنری مانند (داستان‌گویی، داستان‌نویسی، نقاشی، نمایش خلاق و ...)، می‌توانند ایده‌ها و پیام‌های پیچیده‌ای را به

اشتراک بگذارند، پیام‌هایی که بدون این فعالیت‌ها میسر نیست، و البته فراموش نمی‌کنیم که کلاس‌های داستان‌نویسی برای کودکان و نوجوانان باید سرگرم‌کننده، جذاب و مفرح باشد.

معلم و والدین عزیز بیایید دست در دست هم دنیای کودکان‌مان را هر چه زیباتر، رنگارنگ‌تر و غنی‌تر کنیم و با قدرت داستان‌نویسی به تقویت خصوصیات مثبت اخلاقی کودکان کمک کنیم، به این امید که آن‌ها در آینده به فردی مفید و موثر در جامعه تبدیل شوند.

خیال و رویا در شخصیت پردازی ۱

شخصیت‌ها در قصه‌ها کارهایی می‌کنند که ما در دنیای واقعی رویای انجام آن را داریم. برخی از این کارها برای ما سخت است و برخی دیگر غیر ممکن هستند. برای مثال پرواز کردن، رفتن به کره‌ی ماه، مبارزه با اژدها و کارهایی از این قبیل.

هم‌چنین ما می‌توانیم در قصه‌ها ویژگی‌هایی که دوست داریم را به شخصیت‌ها بدهیم. حتی ویژگی‌هایی که در واقعیت وجود ندارند. این خاصیت جادویی و اعجاب انگیز قصه‌هاست.

به دانش آموزان تان بگویید به این فکر کنند چه کارهایی را دوست دارند انجام بدهند که به نظرشان سخت یا غیر ممکن است؟! (می‌توانید با گفتن مثال ذهن بچه‌ها را جهت بدهید. مثلاً خودتان بگویید: من دوست داشتم بتوانم مثل یوزپلنگ سریع بدوم، و یا در اعماق اقیانوس‌ها غواصی کنم.) از بچه‌ها بخواهید در حد چند جمله به سوال فوق جواب بدهند و آن را در دفترشان بنویسند. (می‌توانید بگویید که نقاشی آن را نیز بکشند)

سپس از آن‌ها بخواهید قصه‌ی این تمرین را بنویسند و هفته‌ی بعد با خود بیاورند.

تمرین:

۱/ از بچه‌ها بخواهید به قصه‌هایی که تا به حال خواندند، یا انیمیشن‌ها و فیلم‌هایی که دیدند فکر کنند و یک شخصیت را با توانایی‌های خیالی به یاد بیاورند. به آن‌ها بگویید در مورد آن شخصیت و توانایی‌هایش جملاتی بنویسند و آن را برای دوستانشان بخوانند.

این شخصیت چه کاری می‌تواند انجام دهد که دیگران از انجام آن عاجزند؟ این شخصیت وقتی به مشکلی برمی‌خورد با کدام توانایی خیالی‌اش مشکل را حل می‌کند؟

۲/ در ادامه‌ی تمرین قبل، به دانش آموزان تان بگویید چه توانایی خیالی دیگری می‌توانند به شخصیت آن فیلم یا داستان بدهند، که بتواند قوی‌تر شود و کارهای عجیب تری انجام بدهد؟ درباره‌ی آن چند جمله‌ای بنویسند.

آیا این ویژگی‌های تازه داستان را تغییر می‌دهد؟ نظر بچه‌ها را پرسید.

خیال و رویا در شخصیت پردازی ۲

توانایی‌های ویژه و خیالی، می‌توانند به شخصیت‌ها امکانات ویژه‌ای بدهند و آن‌ها را برای مقابله با مشکلات‌شان تجهیز کنند. این توانایی‌ها می‌توانند اشکال مختلفی داشته باشند. قدرت خواندن ذهن، توانایی پرواز، نفس آتشین، رویین تن بودن، سرعت بالا و ... از جمله این توانایی‌های استثنایی هستند.

برای شروع، از بچه‌ها بخواهید قصه‌های جلسه‌ی قبل را بخوانند. (چند نفر کافی است) سپس به صورت اجمالی در مورد آن‌ها گفت‌وگو کنید تا درس قبل مرور شود.

سپس سراغ فعالیت درس جدید بروید. برای این کار، قصه‌ای انسانی برای بچه‌ها بخوانید. (دقت کنید که این قصه، کاراکترهای مذهبی نداشته باشد). برای این فعالیت می‌توانید از کتاب‌های کانون پرورش فکری کودکان استفاده کنید. هم‌چنین قصه‌ی صفحه‌ی ۶۰ کتاب فارسی سوم ابتدایی (بخوان و بیانیش - پری کوچولو) می‌تواند گزینه‌ی مناسبی برای این تمرین باشد.

سپس از بچه‌ها بخواهید شخصیت‌های این قصه را نام ببرند و در مورد هر کدام‌شان یک جمله بنویسند.

در مرحله‌ی بعدی به آن‌ها بگویید به هر کدام یک ویژگی و توانایی خیالی بدهند و پس از آن، قصه را با توجه به این ویژگی‌های جدید تعریف کنند.

به دانش‌آموزان‌تان بگویید برای جلسه‌ی بعد این قصه‌ی تازه را بنویسند و با خود به کلاس بیاورند.

تمرین:

۱/ لیستی از توانایی‌های خیالی روی تخته بنویسید و از بچه‌ها بخواهید یکی از آن‌ها را انتخاب کرده، و صاحب آن را نقاشی کنند. برای مثال:

- کسی که می‌تواند روی آب راه برود.
- کسی که می‌تواند پشت دیوار را نگاه کند.
- کسی که می‌تواند صداها را از راه خیلی دور بشنود.

۲/ از بچه‌ها بخواهید تصویر یک حیوان را نقاشی کند. سپس یک ویژگی خیالی به بچه‌ها بگویید و از آن‌ها بخواهید (با نقاشی) آن را به شخصیتش اضافه کند.

برای مثال: کاری کن که بتواند پرش‌های بلندی داشته باشد. (در این صورت باید در ابتدای تمرین بگویید حیوانی به جز پرنده نقاشی کنند)

تغییرات متفاوتی که بچه‌ها در نقاشی‌هایشان دادند، می‌تواند جالب باشد. شاید یکی برای اضافه کردن این توانایی پاهای شخصیتش را تغییر بدهد و شخص دیگری برایش بال بکشد. حتی ممکن است شکل بال‌هایی که می‌کشند متفاوت باشد.

۳/ تمرین سوم بهتر است به صورت کاربرگ، از پیش طراحی شود.

روی برگه لیستی از شخصیت‌ها و توانایی‌های خیالی بنویسید. سپس به بچه‌ها بگویید تشخیص بدهند کدام شخصیت با کدام توانایی سازگاری بیشتری دارد؟ از آن‌ها بخواهید تصاویر را به هم وصل کنند.

۴/ از دانش آموز بخواهید یکی از شخصیت‌های تمرین قبل را (با توانایی ویژه‌اش) انتخاب کرده و در پشت همان برگه‌ی کاربرگ، ماجرای برایش بنویسد.

(منظور از ماجرا قصه نیست. صرفاً در چند جمله اتفاقی که برایش افتاده را تعریف کند.)